

Res del que no facis et salvarà mai

Ramon Alcoverro

Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld fou un diplomàtic suec, i secretari general de les Nacions Unides d'abril del 1953 fins a la seva mort en un accident aeri a Zàmbia l'any 1961. La seva manera de fer ha marcat (i encara marca) el model del que s'espera que sigui l'acció de la ONU que ell va centrar en tres àmbits: la diplomàcia tranquil·la (o de llarg recorregut), el manteniment de la pau i l'ajuda al desenvolupament. Però Hammarskjöld era també una persona de profundes conviccions religioses que va plasmar en un llibre pòstum: *Fites, diari espiritual d'un home d'acció*, publicat en català per la fundació Joan Maragall i editorial Viena, amb un pròleg del sacerdot empordanès Miquel Calsina.

John F. Kennedy va dir que Hammarskjöld (digueu-li Mr. H i acabareu abans) era "un dels més grans estadistes del nostre segle" i alguna cosa de certa hi ha en la frase perquè fou ell qui, conscient de les limitacions que imposava la guerra freda en la política internacional, impulsà el paper de les Nacions Unides com a fòrum per a recerca de la pau i de la cooperació amb els països que llavors estaven iniciant el difícil camí de descolonització.

Fill d'una família de polítics i militars –el seu pare havia estat primer ministre–, per part de mare provenia de llargues generacions de professors i clergues que practicaven un protestantisme rigorista, difícil d'entendre per a un europeu del Sud. Hammarskjöld era el producte típic de l'ètica de la convicció, que posa el servei a la veritat i la defensa de les idees per sobre dels interessos passatgers. Gent seriosa i formal, en definitiva, que creu en la veritat, en l'educació del caràcter i en el tremp moral com a guia de la vida.

Quan accedí a la Secretaria general de la ONU no era de cap manera un desconegut. Havia tingut importants responsabilitats en l'àmbit econòmic i durant anys fou secretari del ministeri de finances suec. Algunes biògrafs diuen que va inventar l'expressió "economia planificada" i amb el seu germà gran, Bo Hammarskjöld, posteriorment subsecretari del ministeri de Benestar social, havia redactat la legislació bàsica per a la creació de l'estat del benestar. Després de la guerra, també havia participat en les converses amb Gran Bretanya sobre la reconstrucció de la postguerra a Europa, en l'acord comercial entre Suècia i els Estats Units, en les converses del Pla Marshall i en el comitè executiu de l'Organització per a la cooperació econòmica europea.

No es diu gaire, però la ONU va ser durant anys (i ara està tornant a ser) poc més que una closca buida. Cap del dos blocs tenia ni el més mínim compromís efectiu amb la Declaració universal dels drets humans, però la retòrica de la guerra freda els impedia de reconèixer-ho. La guerra de blocs condemnava els organismes internacionals a un paper purament marginal, com de gran teatre. El social-demòcrata Dag Hammarskjöld, triat com a figura de compromís entre soviètics i nord-americans, fou qui va establir un marc de viabilitat de Nacions Unides que ha durat fins ara.

Conceptes com "diplomàcia preventiva" (negociacions per prevenir els conflictes), "diplomàcia itinerant" (negociacions per acabar un conflicte), "manteniment de la pau" (ús de cascos blaus per a supervisar els acords i per separar les forces en conflicte) i

“presència política” de la ONU (manteniment d’agències internacionals per evitar que revifin els conflictes...), són estratègies de Hammarskjöld que avui, més perfeccionades, s’estudien a qualsevol grau de relacions internacionals. Segurament tot plegat li va costar la vida. Encara es discuteix avui i la CIA i el M16 britànics el van matar, en un complot per evitar que l’ONU volgués marcar perfil propi.

Però el que sobre tot ha quedat per a la història és la seva opció per “diplomàcia tranquil·la”, que proposa crear mecanismes de confiança a través de la implicació personal i del treball en camps molt diversos, bàsicament sanitat i educació. No li interessava, per dir-ho en les seves paraules: “*Cap pau que no sigui la pau de tots*” i creia que la ONU era l’única oportunitat que tenien els països pobres i la gent del carrer per a fiscalitzar la política mundial. La seva frase: “*Tan sols qui en ret comptes cada dia mereix tenir poder*” expressa ben a les clares quina era la política, que intentà de portar a la pràctica en un moment que descolonització d’arribada a l’arena internacional dels joves estats africans.

Part del llegat de Hammarskjöld que encara perdura a l’edifici de les Nacions Unides de Nova York és la sala de meditació que va inaugurar el 14 d’octubre de 1952. Està oberta a tothom i es troba a la dreta del mostrador d’informació, a l’entrada de l’edifici, però el seu significat simbòlic difícilment arriba a ser conegut pel públic. L’existència d’aquesta sala trapezoidal, relativament petita, va significar una dura batalla guanyada per un grup de persones que van considerar que seria bo tenir un espai de silenci a l’inici i al final de cada Assemblea General, tradició que es continua observant. Però Hammarskjöld volia alguna cosa més i amb l’ajuda d’un grup d’amics cristians, jueus i musulmans, va treballar per convertir la sala de meditació en sala de silenci on es poguessin reunir persones de bona voluntat i de tradicions religioses diverses. El govern suec hi va col·laborar regalant el bloc més gran de magnetita (imant) trobat fins ara, com un símbol nou d’universalisme postreligiós.

L’idealisme pràctic

Hammarskjöld vindria a ser un exemple del que cap a la dècada de 1930 en deien un “idealista pràctic”, algú que creu en una mena de sincretisme religiós i que avalua l’acció política per la seva eficàcia, amb un profund criteri moral. D’això ell en diu “*transformar l’instint creatiu en voluntat*”. Fites, el seu diari espiritual, “*el llibre blanc de les meves relacions amb mi mateix i amb Déu*”, és un document místic en una època sense déus. Interessantíssim perquè permet entreveure la psicologia profunda d’un creient en l’època postcristiana que vincula santedat i acció. Però també perquè permet intuir com va canviar la manera d’entendre el cristianisme als anys centrals del segle passat. Rere el funcionari internacional que està construint les noves eines de cooperació, i en mig d’una guerra freda, s’hi entreveu: “*una d’aquelles persones que han tingut el desert per coixí (...) Un solitari, Però en la soledat hi pot haver també comunió*” (p. 51).

En suec l’expressió “camí estret” significa també “bon camí” i el pensament de Hammarskjöld sembla que s’esforci a demostrar-ho. Hi ha una, manera molt nòrdica de fer filosofia i teologia, que té per referents últims Nietzsche i Kierkegaard, que subscriuria una de les afirmacions centrals de Fites: *La teva obligació és ‘fer’: res del que no facis et salvarà mai*. Per al diplomàtic suec: “*L’acció –només ella– redimeix*”. Com a cristià sense església, la seva educació el mena al rigorisme extrem i tota forma de

diversió i d'ironia li queda lluny. És dels qui creuen que *“No podem triar el marc que enquadra el nostre destí. Però el marc el fem nosaltres”*.

En tant que bon existencialista pensa que: *“demana que la vida tingui sentit és absurd”* i no té cap *“esperança de descansar en el recer de confiança que ha creat el món”*. Més aviat experimenta una mena de soldat còsmic. *“L'abisme fosc que hi ha allà a baix, a tocar de l'inaudit”* li provoca una estranya barreja de por i confort. Costa d'entendre però la teologia protestant més extrema sempre ha tingut una idea molt retributiva de la vida, on tot es paga (en dolor) i tot es cobra (en serenor). Als llevants ens ofega l'estètica i aquest patiment còsmic ens agafa lluny. El que Hammarskjöld anomenava *“heroisme taciturn”* sembla ser, però el destí de la religió en temps postreligiosos. I *Fites* resulta un bon objecte de meditació per a Setmana Santa.